

Н.М. АНТОНЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент
(Академія адвокатури України)

І.В. ШКУРИК,
студентка
(Інститут філології КНУ
ім. Тараса Шевченка)

АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У БАГАТОМОВНИХ КОНТРАКТАХ

Ключові слова: *правнича термінологія, переклад, юридична лексика, контракт, еквівалентність, адекватність, калькування, транскодування.*

Питання перекладу юридичної термінології входить до кола найскладніших питань у галузі лінгвістики та перекладознавства, тому що термінологічні одиниці відносяться до лексики, яка розвивається швидкими темпами, користується попитом у фахівців різних сфер, у тому числі й у міжнародно-правовому дискурсі, та через це потребує особливої уваги. Так званий термінологічний вибух, який спостерігається майже в усіх мовах, тягне за собою запровадження великої кількості нових термінологічних одиниць. Особливо це помітно в мовах, що порівняно недавно підвищили свій статус, розширили сферу свого застосування та вимагають модернізації. Втім, у процесі перекладу юридичної термінології виникають певні труднощі, адже адекватний переклад є неможливим без додаткових знань, пов'язаних з походженням, класифікацією, функціонуванням та особливостями перекладу саме юридичних термінів.

Основні підходи до аспектів перекладу термінів та навчання науково-технічного перекладу викладено у працях Д.С. Лотте, Т.І. Панька, І.М. Кочана, В.І. Карабана,

Г.П. Мацюка, І.В. Корунця, Е.Ф. Скороходько, Т.Р. Кияка та ін.

Тема *актуальна* з огляду на потребу української мови у модернізації своєї лексики з метою пристосування до тієї чи іншої галузі у зв'язку з розширенням сфери свого застосування.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську у текстах багатомовних контрактів.

Виходячи з мети дослідження, у роботі було поставлено такі завдання:

- визначити поняття термінологічної лексики;
- уточнити й доповнити зміст та обсяг поняття «юридичний термін»;
- з'ясувати шляхи перекладу англійських термінологічних одиниць українською мовою.

Об'єктом дослідження у нашій роботі виступає юридична термінологія, а **предметом** – специфіка передачі англійських термінологічних одиниць українською мовою на матеріалі багатомовних контрактів. У процесі дослідження ми зверталися переважно до описового **методу**, що дав

змогу класифікувати й узагальнити мовні факти, а також до методу зіставного та контекстуального аналізу.

До підписання зовнішньоекономічного договору (контракту) сторонам необхідно вирішити ще низку питань. У зв'язку з наявністю іншомовних текстів потребує уваги питання про автентичність багатомовних текстів зовнішньоекономічних договорів (контрактів) та їхньої юридичної сили. Автентичність правового документа, яким є зовнішньоекономічний договір (контракт) – це насамперед «достовірність, відповідність тексту правового документа оригіналові» [6, 22].

На практиці часто виникають спірні питання стосовно тлумачення положень зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Проблема тлумачення у випадку з багатомовними текстами договорів (контрактів) має свої особливості. Навіть ідеальний за формою переклад (на стадії підготовки й укладення договору) не завжди усуває розбіжності, неясності, неточності тощо, які можуть впливати з положень багатомовних зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [1, 1].

Юридична термінологічна лексика посідає важливе місце у словниковому складі української літературної мови, оскільки є показником рівня розвитку в суспільстві наукової мови, а отже, і науки загалом. Досконалість, багатство та стабільність юридичної термінологіки свідчать про науковий прогрес у правовій сфері, а також про можливість конкретної мови виражати нові правничі поняття й ідеї. Система юридичних термінів становить сукупність взаємопов'язаних елементів, які створюють стійку єдність і цілісність.

Питанням формування та функціонування термінів серед українських мовознавців займалися Г. Мацюк, Т. Кияк, І. Кочан, А. Крижанівська, Т. Панько, Л. Симоненко.

Термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається визначенню. Через складність та дискусійність такого завдання в

лінгвістиці існує чимало найрізноманітніших спроб визначення термінів. Загалом у сучасній лінгвістиці термін визначено як «слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя тощо» [2, 306].

Спільної думки учених щодо узагальнених вимог до юридичного терміна немає. Узагальнюючи різні погляди, Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк наводять такий перелік: однозначність (або тенденція до однозначності), точність семантики, незалежність від контексту, стилістична нейтральність та відсутність експресивності, номінативність, наявність дефініції, системність [4, 146–147]. Таким чином, юридичний термін повинен:

- 1) відповідати правилам і нормам певної мови;
- 2) повинен бути систематичним;
- 3) мати дефінітивність, тобто зіставляється з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідне поняття;
- 4) бути відносно незалежним від контексту;
- 5) бути точним;
- 6) бути коротким, хоча дана вимога нерідко суперечить вимозі точності, тобто повноти терміна;
- 7) бути однозначним;
- 8) бути експресивно нейтральним;
- 10) бути милозвучним [3, 38].

Головним прийомом перекладу юридичних термінів у англо-українських текстах контрактів є переклад за допомогою термінологічного еквівалента. Еквівалент – сталий лексичний відповідник, який повністю співпадає із значенням іншомовного слова-терміна. Юридичні терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, слугують опорними пунктами у тексті контракту, від них залежить розкриття значень інших слів. Як вихідний пункт аналізу використовуються одиниці вихідної мови, для яких відшукуються відповідники у мові перекладу.

Еквівалентні одиниці поділяються на одноквівалентні (тобто, такі, що мають

тільки один перекладний відповідник, наприклад: *customer* – замовник, *buyer* – покупець, *contractor* – підрядник, *supplier* – постачальник, *copyright* – авторське право), та багатоеквівалентні, тобто такі, що мають два або більше перекладних відповідників: *remuneration* – винагорода, компенсація, оплата, заробітна плата; *procedure* – процедура, порядок дій, судочинство, процес, процесуальні норми, метод.

З точки зору практики, у процесі перекладу контрактів доцільно розрізняти випадки, коли варіантні відповідники слова подано в словнику та коли вони в словниках відсутні частково або повністю. У першому випадку перекладач вирішує завдання вибору одного адекватного в даному контексті варіантного відповідника слова оригінала із кількох, поданих в словнику.

Ще одним способом перекладу юридичної термінології у контрактах є транскодування, при якому звукова та/або графічна форма слова вихідної мови повністю або частково передається засобами абетки мови перекладу [7, 232]: *beneficiary* – бенефіціар, *jurisdiction* – юрисдикція, *de facto* – де факто, *subrogation* – суброгація.

При транскодуванні юридичних термінів, як можна побачити, літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина (такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання в вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. Зокрема, у багатомовних контрактах це досить часто застосовується у випадку передачі власних імен.

Юридичні терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу: *guarantee agreement* – гарантійна угода, *current debt* –

поточний борг, *multiple accredit* – множинне акредитування, *stamp duty* – гербовий збір, *competitive advantage* – конкурентна перевага. У цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

У процесі перекладу правничої лексики окремо виділяємо описові звороти – багатослівні термінологічні номінативні конструкції, що дозволяють з достатньою точністю передати сутність поняття, але не відповідають вимогам термінологічної короткості [5, 1]: *cohabitation agreement* – договір про спільне проживання, *severability clause* – положення про недійсність договору у випадку анулювання однієї з його статей, *injured party* – сторона, що зазнала збитків, *beneficial interest* – вигода, що її отримує власник-бенефіціарій.

Питання перекладу юридичних термінологічних одиниць викликає численні труднощі, адже сам процес передбачає розуміння аспектів міжнародно-правової сфери, які часто вимагають тлумачень контексту висловлювань та навіть окремих термінів, використаних у контрактах.

Переклад правничих термінів із текстів багатомовних контрактів відбувається наступними способами: підбором термінологічного еквівалента, транскодуванням, калькуванням. Варто зазначити, що питання перекладу юридичних термінологічних одиниць є досить серйозним, адже кожний новий термін, запроваджений у правову терміносистему, має бути вдалим, він повинен гармонійно вписатися у дану терміносистему, бути евфонічним, здатним утворювати деривати тощо.

Правильний переклад юридичних термінів – складний процес, незважаючи на те, що їм притаманні семантична ясність та незалежність у використанні. Під труднощами перекладу ми розуміємо наявність юридичних термінологічних одиниць, які ще не мають аналогів у цільовій мові, або ж налічують кілька подібних значень чи принаймні один еквівалент, але сумнівної

адекватності, число яких постійно зростає із розвитком міжнародних контактів та процесом глобалізації. Основною проблемою при перекладі юридичних термінів і термінологічних словосполучень є їхня багатозначність у межах не тільки різних галузей права, але й всередині тексту одного контракту.

У процесі перекладу юридичних термінів варто слідувати наступним етапам:

1) проаналізувати смислову структуру терміна і згідно з контекстом даного контракту виявити значення іноземного терміну;

2) уточнити об'єм та зміст поняття, котре виражається іноземним терміном у даному контексті;

3) підібрати (чи побудувати) еквівалентний український термін;

4) уточнити об'єм та конотативний зміст поняття українського терміну та порівняти їх з об'ємом та змістом поняття, вираженого іноземним терміном;

5) у випадку необхідності ввести доповнення чи зовсім замінити знайдений термін іншим, домогтись того, щоб по-

няття, виражене іноземним терміном, було передано у українському тексті адекватно.

б) закінчити переклад контракту, а потім перевірити, чи немає в перекладі суттєвих суперечностей, що може означати неправильне трактування суті юридичного терміну.

Таким чином, терміни є одиницями мовного і професійного знання, що забезпечують ефективність міжкультурної комунікації, тому найбільшу практичну значущість при перекладі контрактів має еквівалентне переведення юридичної термінології. Іноземні елементи треба переносити лише тоді, коли у мові-реципієнті неможливо передати коротко та чітко відповідний термін засобами рідної мови.

Ми вважаємо, що адекватність терміну в конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою правничої термінології, адже юридичний термін, перебуваючи поза контекстом контракту, у типовому чи нетиповому контексті, зможе виконувати свої функції лише за умови, що буде відома його належність до юридичної терміносистеми.

Список літератури:

1. Бігун В.С. Мовно-правничі аспекти зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [Електронний ресурс] / В.С. Бігун. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1553> (10.05.2012)

2. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К. : Вища шк., 1995. – 360 с.

3. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник для студ. вищих навч. закладів / Т.Р. Кияк, О.Д. Огуй, А.М. Науменко. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 592 с.

4. Панько Т.І. Українське термінознавство : [підруч. для студ. гуманітар. спец. вищ. навч. закл.] / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Л. : Світ, 1994. – 214 с.

5. Шапран Д.П. До проблеми класифікації термінологічних запозичень [Електронний ресурс] / Д.П. Шапран, І.М. Кобзар ; Донецький державний університет економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/SND/Philologia/8_shapran,%20kobzar.doc.htm

6. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1. – 1998. – 621 с.

7. Schmitz D. 301 Legal Forms, Letters & Agreements – London : Lawpack Publishing, 2005. – 408 p.

8. Korunets I.V. Theory and Practice of Translation / I.V. Korunets. – Vinnytsia, 2001. – 381 p.

9. Lewison, K. The Interpretation of Contract. – London : Sweet and Maxwell. – 450 p.

10. *Weisflog W. E2004*. Problems of Legal Translation. – Zürich : Schulthess, 1987. – 225 p.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена вопросу воспроизведения средствами украинского языка английских юридических терминов на материале текстов многоязычных контрактов.

SUMMARY

The article is devoted to the issue of English legal terms reproduction by means of the Ukrainian language on the basis of the texts of multilingual contracts.

*Рекомендовано кафедрою
іноземних мов та перекладу*

Подано 01.11.2013.